

MATERIAŁY POMOCNICZE DO WYKŁADU SZÓSTEGO – 6b Z FILOZOFII NOWOŻYTNEJ (FILOZOFIA WIELKICH SYSTEMÓW)

Uwaga – tekst podlega prawom autorskim, proszę nie rozpowszechniać!

Leibniz Gottfried Wilhelm (1646 - 1716)

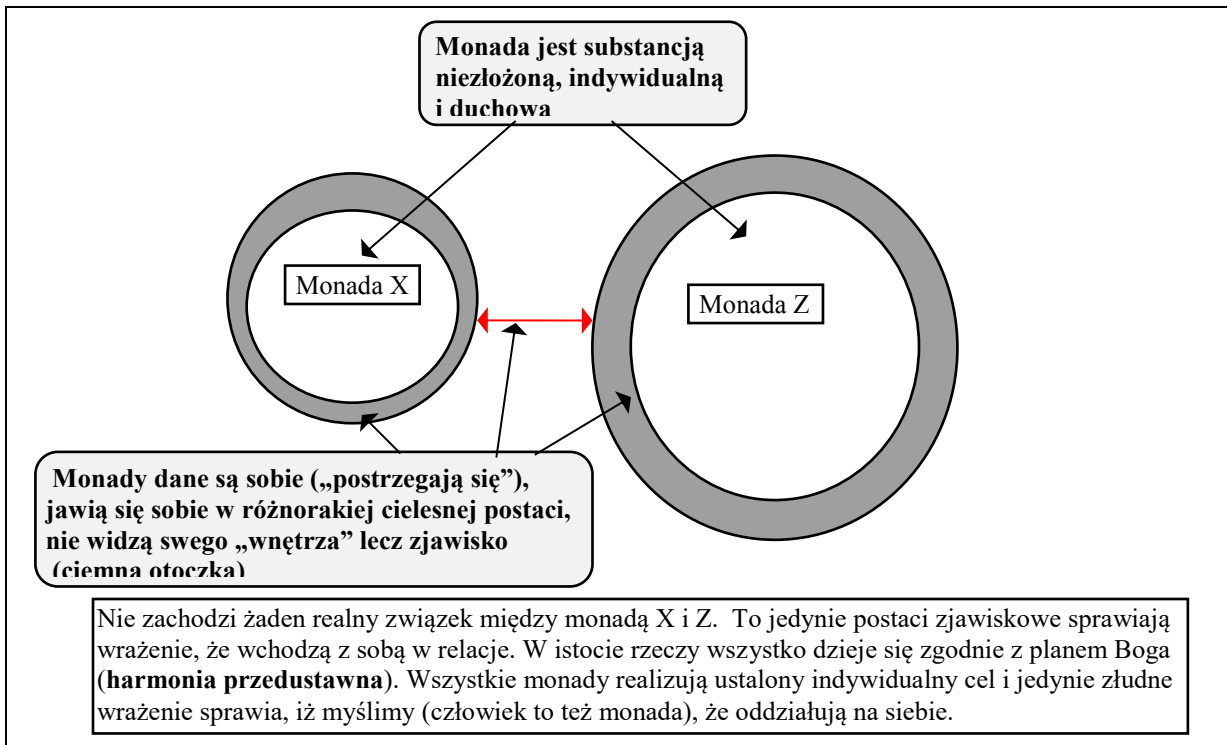
Zagadnienie substancji postawione przez Kartezjusza znajduje swoje interesujące rozstrzygnięcie w tzw. pluralizmie metafizycznym Leibniza. Nie mógł on zgodzić się na continuum rozciągłości u Kartezjusza, gdyż koncepcja dzielącej się w nieskończoność substancji cielesnej nie dawała odpowiedzi, skąd bierze się różnorodność i złożoność świata. Przeciwnie - „nieskończony” podział odbywa się wedle ciągle tej samej zasady kwantowania. Wedle Leibniza aby coś było złożone, musi u swych podstaw posiadać coś niezłożonego, coś co jest jednością (niezłożona jedność). Powraca tutaj dyskusja Parmenidesa z Demokrytem - atomy są niepodzielne i jednorodne, niezmienne i przez to gwarantują różnorodność świata. Nie odpowiadało mu także rozwiązanie Spinozy, wedle którego istnieje tylko jedna Substancja = Bóg = Natura, która przejawia się w dwóch postaciach: duchowej i cielesnej. Leibniz bliższy był stanowisku Arystotelesa, iż substancjami są jednostkowe rzeczy. U Leibniza jednakże nie są to przedmioty, lecz substancje indywidualne - słynne monady. Indywidualne substancje nie dzielą się, tak jak u Arystotelesa, na formę i materię, lecz posiadają wyłącznie duchową naturę (u Arystotelesa była to forma). Materialność, czyli cielesność, jest przypisana monadom w ten sposób, iż jest ona zjawiskiem (cielesność jest zewnętrzną, względną postacią monady - monady w ten sposób na siebie „patrzą”).

Istnieje nieograniczona ilość monad. Mają one jednorodny charakter. Ta jednorodność polega na duchowej indywidualności, dzięki czemu nie mogą się one dzielić w nieskończoność. Indywidualna autonomiczna duchowość każdej z monad, która nie daje się sprowadzić do duchowości innej monady to właśnie gwarancja pluralizmu metafizyki Leibniza.

Monad jest wiele, bowiem istnieje wiele zjawisk. Są one jakościowo odmienne, gdyż dana jest nam różnorodność rzeczy. Leibniz opisał różnorodność świata danego człowiekowi we wszelkiego rodzaju doświadczeniu w ten sposób, że nie zakwestionował niczego, co jawi się człowiekowi w takiej czy innej postaci (bóg, zjawiska przyrody, zwierzęta, inni ludzie, itp.). Następnie sięgnął myślą „na drugą stronę” tego wszystkiego i tam spróbował znaleźć jakąś uniwersalną zasadę afirmującą. Okazał się nią indywidualizm monad, czyli monadologia. Dowodem na to, iż pojęcie monady stanowiło rdzeń filozofii afirmującej istnienie realnego świata zjawisk, jest to, że Leibniz traktował monady dynamicznie, a nie statycznie, choćby tak niewzruszenie jak Platon swój świat Idei, za to ich duchową indywidualność rozpatrywał w perspektywie celowości (arystotelesowska entelechia). Indywidualność wynika z celu (z entelechii).

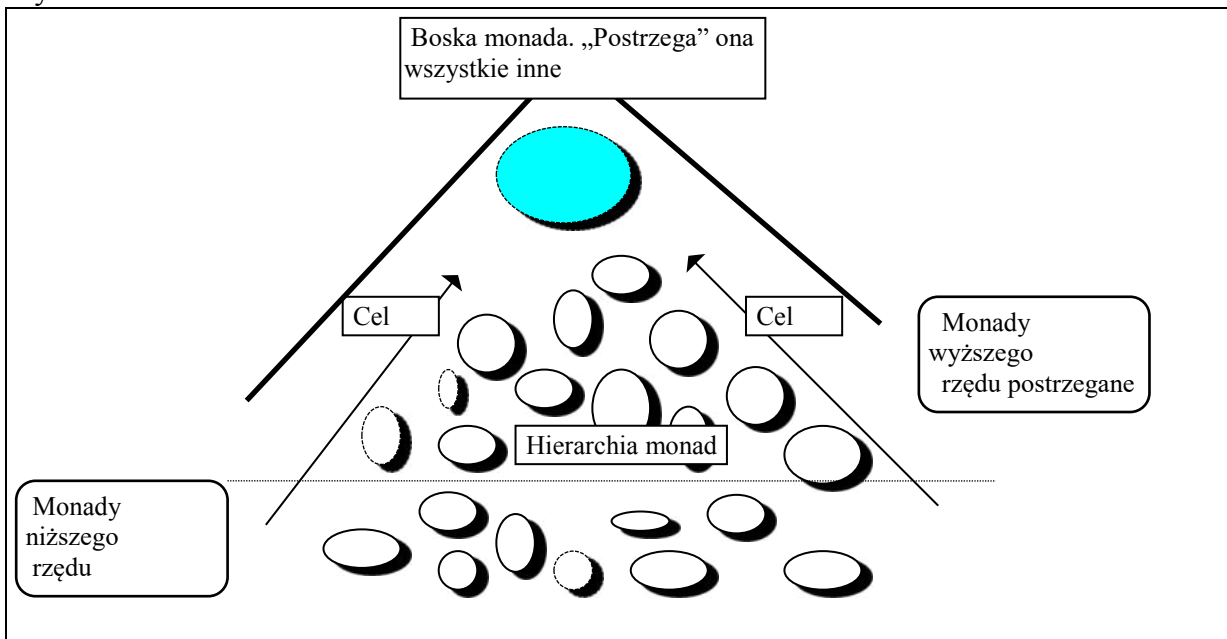
Monady Leibniza można by ująć podobnie, jak rozpatruje się odrębne duchowe światy każdej osoby ludzkiej. Także w przypadku ludzi często ma się wrażenie, że pewne osoby działają wspólnie, realizują wspólne zamierzenia, a po czasie okazuje się, że każda z tych osób działała wedle własnego, „monadologicznego” celu, nie mającego nic wspólnego z, wydawałoby się, jednakowym, „wspólnym” postrzeganiem świata.

Monada G.W. Leibniza

Harmonia przedustawna jest takim planem, wedle którego każda monada ma swoje miejsce w nieskończonej, pluralistycznej i różnorodnej strukturze świata. Miejsce to wynika bezpośrednio z celu, jaki każda z nich ma w sobie założony.

Rys.20. Hierarchia monad wedle Leibniza

Słowniczek terminów

Entelechia - u Leibniza monada jest tożsama ze swoim celem; patrz także rozdz. Arystoteles.

Finalizm - (łac. finalis - celowy), stanowisko przyjmujące zasadę celowości w wyjaśnianiu rozwoju świata (w przeciwieństwie do kauzalizmu - szukania przyczyn).

Harmonia przedustawna - monady działają wedle wcześniej ustalonego (przez Boga) harmonijnego planu dla każdej z nich z osobna; są jak zegary z których każdy pokazuje „swoją” czas, a wydaje się, iż pokazują jakąś jedną czasowość.

Monada - (gr. monas, monados - jedność, jednostka), prosta niepodzielna substancja o charakterze duchowym, niematerialnym.

Pluralizm - pogląd głoszący, iż rzeczywistość składa się z wielości niesprowadzalnych do siebie elementów.

Literatura do zagadnienia

G.W. Leibniz: Monadologia, przełożył Henryk Elzenberg. UMK Toruń 1991

M. Gordon: Leibniz, 1974.

Władysław Tatarkiewicz: Historia filozofii, t.2.

R. Palacz: Klasycy filozofii. WSP Zielona Góra 1995